

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION OF PAYMENT OF ADMINISTRATIVE SERVICES IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY

Саєнко А.І.,

*аспірант кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності ОБС*

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Стаття присвячена питанню правового регулювання платності за надання адміністративних послуг у сфері інтелектуальної власності. Проаналізовано нормативно-правову базу із цього питання. Виявлено недоліки правового регулювання платності адміністративних послуг у сфері інтелектуальної власності та запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: адміністративна послуга, плата за адміністративну послугу, адміністративний збір, собівартість адміністративних послуг, правове регулювання.

Статья посвящена вопросу правового регулирования платности за предоставление административных услуг в сфере интеллектуальной собственности. Проанализировано нормативно-правовую базу по этому вопросу. Выявлены недостатки правового регулирования платности административных услуг в сфере интеллектуальной собственности и предложены пути их преодоления.

Ключевые слова: административная услуга, плата за административную услугу, административный сбор, себестоимость административной услуги, правовое регулирование.

The article is devoted to the question of legal regulation of payments for the provision of administrative services in the field of intellectual property. Regulatory framework on this issue is analyzed. The deficiencies of the legal regulation of payment of administrative services in the field of intellectual property and the ways to overcome them are discovered.

Key words: administrative service fee for administrative services, administrative fee, cost of administrative services, legal regulation.

Постановка проблеми. Закон України «Про адміністративні послуги» у ст. 11 «Плата за надання адміністративних послуг (адміністративний збір)» визначає, що при наданні адміністративних послуг у випадках, передбачених законом, справляється плата – адміністративний збір [1]. Варто зазначити, що словосполучення «адміністративний збір» є позитивним нововведенням вказаного закону, яке прийшло на зміну існуючих раніше понять «державне мито», «реєстраційні збори» тощо [2, с. 8]. Проте на сьогодні залишається невирішеними низка спірних аспектів щодо адміністративного збору.

Стан дослідження. Питанням дослідження адміністративних послуг, у тому числі питання їх платності, приділяється значна увага науковців, зокрема: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Д.Н. Бахраха, Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, І.П. Голосніченка, І.Б. Коліушка, В.К. Колпакова, Г.М. Писаренко, В.П. Тимошука та інших, які безперечно зробили вагомий внесок у розвиток адміністративних послуг в Україні. Суспільні відносини у сфері надання адміністративних послуг займають одне з провідних місць у взаємовідносинах між громадянами з публічною адміністрацією, у тому числі і у сфері інтелектуальної власності. У попередніх дослідженнях нами вже було встановлено суб'єкта їх надання в особі Державної служби інтелектуальної власності та визначені види адміністративних послуг у сфері інтелектуальної власності в Україні

[3, с. 225–227]. **Метою** цієї статті є визначення особливостей правового регулювання платності за їх надання, а також аналіз існуючих проблем та шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Стаття 5 Закону України «Про адміністративні послуги» визначає основні вимоги до регулювання надання адміністративних послуг. Однією з таких вимог є встановлення обов'язковості закріплення на рівні закону вказівки щодо платності або безоплатності надання кожної окремої адміністративної послуги. У разі, якщо на законодавчому рівні така вказівка відсутня – адміністративну послугу слід вважати безкоштовною. У такому випадку виникає запитання, що робити, якщо ця та інші вимоги, передбачені вказаною нормою, будуть регулюватися на рівні підзаконних нормативно-правових актів. На думку деяких науковців, зокрема В.П. Тимошука, вимоги вказаної норми насамперед стосуються законодавця в особі Верховної Ради України та суб'єктів законодавчої ініціативи. Саме тому вони при розробці законопроектів, які ухвалюються після набрання чинності Закону України «Про адміністративні послуги» та передбачають впровадження нових адміністративних послуг або вдосконалення регулювання існуючих адміністративних послуг, повинні бути підготовлені з урахуванням вимог цієї правової норми. Стосовно ж підзаконних нормативно-правових актів, що діяли до набрання чинності Закону України «Про адміністративні по-

слуги», варто застосовувати правило про обмеження зворотної дії законів у часі. Тому такі підзаконні нормативно-правові акти можуть використовуватися в практиці надання адміністративних послуг [2, с. 109].

На основі вищезазначеного нами було проведено аналіз нормативно-правової бази, яка регулює відносини з приводу платності адміністративних послуг у сфері інтелектуальної власності, як наслідок, ми можемо до неї віднести такі нормативно-правові документи:

1) Закони України. Більшість законів України у сфері інтелектуальної власності, зокрема закони «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на топографію інтегральних мікросхем», «Про авторське право і суміжні права», а також закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» містять у собі норми, які вказують на платність адміністративних послуг, які надаються у відповідності до цих законів, сам же розмір адміністративного збору у перелічених законах не зазначається. Взагалі на рівні закону розмір адміністративного збору передбачено лише в Законі України «Про розповсюдження програмних аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», який передбачає плату за кожну контрольну марку в розмірі одного відсотка неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

2) Акти Кабінету міністрів України, які можна поділити на дві групи: перша передбачає необхідність адміністративного збору, друга – його розмір. До першої групи актів належать такі постанови: «Деякі питання надання Міністерством освіти і науки і Державною службою інтелектуальної власності платних адміністративних послуг» та «Про затвердження положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)». До другої групи актів – Декрет Кабінету Міністрів України «Про державне мито», а також постанови про «Порядок сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності», «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір», «Про державну реєстрацію права автора на твір науки, літератури і мистецтва», «Про строк дії ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності, розмір і порядок зарахування за їх видачу».

Слід зазначити, що однією з похідних проблем платності за адміністративні послуги є визначення розміру адміністративного збору. У теорії адміністративних послуг основним критерієм для встановлення розміру адміністративного збору є фактично покладена собівартість за надання такої послуги. На сьогодні питання собівартості адміністративних послуг вирішує «Методика визначення собівартості платних адміністративних послуг», затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 року – 66. Відповідно до цієї методики собівартість адміністративної послуги – це виражені в грошовій формі витрати адміністративного

органу, безпосередньо пов'язані з наданням адміністративної послуги, яка повинна розраховуватися на підставі норми часу її надання та вартості розрахункової калькуляції одиниці часу, тобто однієї людино-години (людино-дня) [4]. Проте, незважаючи на рекомендації цієї методики, в практиці надання адміністративних послуг непоодинокі випадки непропорційності трудових та часових ресурсів, які витрачаються на надання такої послуги щодо розміру адміністративного збору за її надання.

Варто зауважити, що розмір адміністративного збору повинен бути усередненим навіть у тих випадках, коли реальна собівартість є трохи вищою або нижчою. Буде справедливо, якщо всі будуть платити однакову суму. Тобто адміністративний збір за надання однієї і тієї самої послуги має бути однаковим для всіх споживачів, незважаючи на наявну різницю в розмірі витрат, які необхідні для отримання результату конкретним споживачем [5, с. 129–130].

Враховуючи вищезазначене, вкажемо на існуючі недоліки критерію платності за адміністративні послуги на прикладі їх надання у сфері інтелектуальної власності Державною службою інтелектуальної власності України.

1. Різний розмір адміністративного збору за надання однієї і тієї ж адміністративної послуги в залежності від суб'єкта, якому вона надається. Наприклад, оплата свідоцтва та його дубліката про державну реєстрацію авторського права на твір та реєстрація договорів, які стосуються права автора на твір, для фізичних осіб утричі менша, ніж для юридичних осіб [6]. Схожа ситуація спостерігається і у сфері промислової власності. Наприклад, адміністративний збір за видачу патенту на винахід і патенту на корисну модель для фізичних та юридичних осіб, що постійно проживають або знаходяться в Україні, становить один неоподаткований мінімум доходів громадян, який на сьогодні складає 17 грн., а для фізичних та юридичних осіб, що відповідно проживають або знаходяться за межами України, цей розмір становить 100 доларів США [7]. У цьому випадку ми спостерігаємо різницю в оплаті за одну і ту ж адміністративну послугу приблизно в 70 разів. Очевидно, що таку велику різницю можна пояснити лише метою отримання додаткових публічних доходів. Варто зазначити, що іноземні суб'єкти звернення адміністративних послуг у сфері промислової власності складають значну частку споживачів цих послуг. Так, у 2013 році серед 3 635 зареєстрованих патентів на винаходи, 1 892 (52%) було видано на ім'я іноземних заявників. Найбільше було видано патентів заявникам із таких країн, як Німеччина, США, Швейцарія, Франція, Російська Федерація. Проте зацікавленість іноземних суб'єктів щодо інших адміністративних послуг у сфері промислової власності дещо менша. Серед сукупної кількості зареєстрованих у 2013 році корисних моделей їхня частка становить лише 1,9%; промислових зразків – 16,3%; свідоцтв на знак для товарів і послуг – 24,9%.

2. Значна невідповідність розміру адміністративного збору в порівнянні з трудовими та часовими ресурсами. Наприклад, уже нами зазначений розмір

адміністративного збору за видачу патенту на винахід і патенту на корисну модель, а також на промисловий зразок та державну реєстрацію топографії інтегральних мікросхем для українських споживачів становить один неоподатковуваний мінімум доходів громадян (17 грн.), тоді як видача дублікату зазначених патентів та свідоцтв становить 100 грн., що практично в шість разів більше від основної адміністративної послуги і це при тому, що дублікат за своєю суттю є тим самим патентом або свідоцтвом, який видається замість втраченого або зіпсованого оригіналу [8].

3. Подрібнення однієї адміністративної послуги на декілька окремих платних послуг. Зокрема така проблема спостерігається при видачі свідоцтва про державну реєстрацію авторського права на твір. Споживачу цієї послуги необхідно окремо оплатити підготовку до державної реєстрації авторського права на твір та безпосередньо плату за видачу свідоцтва. Фактично ж підготовка до державної реєстрації є складовою процесу видачі свідоцтва і тому було б правильніше ці платежі об'єднати в один адміністративний збір. Заслугує на увагу в цьому випадку також той факт, що оплата за підготовку до державної реєстрації авторського права на твір має значно більший розмір, ніж плата за саме свідоцтво. Так, для фізичної особи підготовка до державної реєстрації складе 3,25 (55,25 грн.), а за свідоцтво – 0,5 (8,5 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян відповідно [6].

Звичайно, буде неправильно покладати всю відповідальність за ці недоліки на Державну службу інтелектуальної власності України, адже найбільшою причиною їх існування є несистематизоване нормативно-правове регулювання адміністративних зборів, у тому числі й у сфері інтелектуальної власності, аналіз якого ми проводили на початку статті.

Вирішення зазначеної проблеми було передбачено в самому Законі України «Про адміністративні послуги». Так, у ч. 2. ст. 5 зазначається, що перелік адміністративних послуг визначається законом. Крім того, у перехідних положеннях цього закону, зокрема у пп. «д» п. 2 ч. 6 ст. 20 вказано, що на Кабінет Міністрів України в шестимісячний строк покладається обов'язок підготувати та подати до Верховної Ради України проект закону про перелік адміністративних послуг та плату (адміністративний збір) за їх надання [1].

Такий законопроект уже розроблено Міністерством економічного розвитку та торгівлі України. Звичайно, що такий законопроект навіть за умови його прийняття навряд чи буде стабільним, адже з технічної точки зору практично неможливо створити вичерпний перелік адміністративних послуг. До того ж цей законопроект ніяким чином не регламентує підстави та порядок формування розміру адміністративного збору. Єдине, що зазначено в проекті закону, так це те, що розмір адміністративного збору за надання адміністративної послуги є взаємозалежним до мінімальної заробітної плати, виходячи з її розміру, що діє на дату прийняття суб'єктом надання адміністративної послуги рішення про її надання, тому, відповідно, розмір адміністративного збору обчислюється як відсоток до однієї мінімальної заробітної плати [9]. На нашу думку,

така прив'язка розміру адміністративного збору до мінімальної заробітної плати вирішує лише інфляційну складову щодо собівартості послуги, а не фактичні витрати за її надання. Наприклад, у цьому законопроекті видача патенту на винахід та корисну модель для фізичних та юридичних осіб складає 0,014, а дублікату – 0,08 частини від однієї мінімальної заробітної плати. Відповідно до Закону України «Про державний бюджет України на 2014 рік» мінімальна заробітна плата на 2014 рік становить 1218 грн. Таким чином, якщо перерахувати вищезазначену частину від мінімальної заробітної плати за надання адміністративної послуги з видачі патенту на винахід та корисну модель та їх дублікат, ми отримаємо приблизно ті ж самі суми, які зазначалися нами раніше – 17 грн. за патент та 97,5 грн. за видачу його дубліката. Тобто проблема формування розміру адміністративного збору в цьому законопроекті жодним чином не вирішується.

На нашу думку, більш доцільним є прийняття Закону України «Про адміністративний збір», проект якого було розроблено експертами Центру політико-правових реформ та Центру досліджень місцевого самоврядування ще в 2011 році [10]. Звичайно, цей законопроект було створено ще до прийняття Закону України «Про адміністративні послуги», як наслідок – певна частина його положень суперечить чинному законодавству про адміністративні послуги. Проте ми вважаємо, що його доопрацювання та прийняття надасть можливість систематизувати положення чинних нормативно-правових актів у питанні платності адміністративних послуг, визначити функції адміністративного збору та обґрунтувати його розмір уже на законодавчому рівні, як наслідок – ці положення стануть обов'язковими для їх втілення в практику надання адміністративних послуг.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що значні проблеми правової регламентації адміністративного збору та його розміру за надання адміністративних послуг наявні й у сфері інтелектуальної власності. Зокрема, наявність великої кількості нормативно-правових документів, більшість з яких було прийнято задовго до вступу в силу Закону України «Про адміністративні послуги». Як наслідок, ми маємо ситуацію, коли для регулювання сучасних адміністративних відносин, у тому числі й у сфері надання адміністративних послуг, споживачі та суб'єкти надання таких послуг вимушені керуватися положеннями нормативно-правових документів, прийнятих на початку незалежності нашої держави. На нашу думку, для вирішення цієї проблеми необхідні кардинальні зміни в законодавстві України, бажано, щоб вони відбувалися не шляхом постійних змін чинних законів, а створенням нових, які повною мірою відповідатимуть доктрині адміністративних послуг. Вважаємо за доцільне доведення до чинних вимог та подальше прийняти законопроект «Про адміністративний збір», який повинен передбачити підстави формування вартості адміністративного збору, а також встановлювати однаковий адміністративний збір для аналогічних за своєю суттю адміністративних послуг незалежно від того, у якій сфері суспільних відносин така послуга надається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про адміністративні послуги : Закон України від 06 вересня 2012 – 5203-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 409.
2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» / за заг. ред. В.П. Тимощука. – К. : ФОРМ-Лекс, 2013. – 392 с.
3. Саєнко А.І. Види адміністративних послуг, що надаються у сфері інтелектуальної власності в Україні / А.І. Саєнко // Право і суспільство. – 2014. – № 3. – С. 224–228.
4. Про затвердження Методики визначення собівартості платних адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 – 66 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 6. – Ст. 260.
5. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упорядник В.П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
6. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 – 1756 // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 48.
7. Про державне мито : Декрет Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 – 7-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 113.
8. Про затвердження Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 – 1716 // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 1.
9. Про перелік адміністративних послуг та плату (адміністративний збір) за їх надання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?title=ProektZakonuUkrainiproPerelikAdministrativnihPoslugTaPlatuadministrativniiZbirZaYikhNadannia>.
10. Про адміністративний збір : проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pravo.org.ua/files/administr/___1.pdf.